

Проучване върху информираността на общопрактикуващите лекари относно проблемите на чревните паразитози

Survey on the general practitioners' awareness of the problems of the intestinal parasitoses.

Калина Стоянова¹, Татяна Цветкова¹, Красимира Лалева²

¹Катедра „Инфекциозни болести, паразитология и дерматовенерология“, Факултет по медицина, Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна

²Катедра „Социална медицина и организация на здравеопазването“, ФОЗ, Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“, гр. Варна

Kalina Stoyanova¹, Tatyana Cvetkova¹, Krasimira Laleva²

¹ Department of Infectious Diseases, Parasitology and Dermatovenereology, Faculty of Medicine, Medical University “Prof. Dr. Paraskev Stoyanov”, Varna, Bulgaria

² Department of Social Medicine and Health Care Organization, Faculty of Public Health, Medical University “Prof. Dr. Paraskev Stoyanov”, Varna

Резюме: Въведение: В амбулаторната практика изследванията за чревни паразити (по клинични, епидемиологични и профилактични показания) се назначават в най-голям обем от общопрактикуващите лекари в страната.

Целта на настоящото проучване е да анализираме мнението на ОПЛ за честотата и разпространението на чревните паразитози във Варненския регион и да оценим тяхната информираност по отношение на проблемите, свързани с диагностиката и лечението им.

Материал и методи: В периода 09-12.2016 г. чрез специално разработени преки индивидуални анонимни анкети бяха анкетирани 75 лекари от Варненска област.

Резултати и обсъждане: Пациенти от гр. Варна и останалите градове в областта обслужват 66,67% от анкетираните лица, а останалата по-малка част представляват практиките от селски тип. Между тези две групи открихме съществени различия в броя на обслужваните пациенти, констелацията от клинични симптоми, изискващи изследване, количеството на назначаваните тестове за чревни паразити – по профилактични и клинични показания и при деца и възрастни. Като препоръки за подобряване на ранната диагностика, лечението и профилактиката на чревните паразитози анкетираните ОПЛ посочват необходимостта от подобряване на социално-икономическия статус на техните пациенти, а като проблеми и изискващи практическо решение – частичната или пълна липса на медикаменти за етиологична терапия в аптечната мрежа и ограничаването на броя на провежданите изследвания посредством лимитираните бюджети.

Заклучение: Анализът на анкетното проучване показва обезпокоителна тенденция за непознаване и/или недооценяване от страна на ОПЛ на проблемите на чревните паразитози – видовата характеристика на причинителите, клиничната изява на заболяванията, тяхната регионална епидемиология, схемите за лечение и др., което влияе негативно върху провежданите от самите тях мерки за профилактика, диагностика, лечение, диспансеризация и контрол.

Ключови думи: чревни паразитози, анкетно проучване, общопрактикуващи лекари

Abstract: Introduction: In the outpatient care, laboratory testing for intestinal parasites (on clinical, epidemiological or prophylactic ground) are assigned mainly by the general practitioners.

The **aim** of the current study is to analyze the opinion of GPs on the frequency and distribution of the intestinal parasitosis in Varna region and to evaluate their awareness of the problems associated with their diagnosis and treatment.

Material and Methods: Between Sept and Dec 2016, 75 general practitioners from Varna region were interviewed with specially designed individual anonymous questionnaires.

Results and Discussion: 66.67% of the respondents attend to patients from Varna and the other towns of the district, and the remaining portion represent practices in rural regions. We found significant differences between these two groups

regarding the number of treated patients, the range of clinical symptoms requiring testing, the amount of performed tests for intestinal parasites, on both prophylactic and clinical indications and in children and adults. As a recommendation for the improving of the prevention of intestinal parasitosis the surveyed GPs indicated the necessity to ameliorate the socio-economic status of their patients. The identified problems requiring practical solution were the partial or complete lack of antiparasitic agents in the pharmacy network and the limitation of the number of attainable test due to the restricted finances.

Conclusion: The analysis of the survey showed an alarming tendency that GPs ignore and/or underestimate the problems of intestinal parasitoses – the variety of the causative agents, clinical manifestation of the diseases, their regional epidemiology, the treatment regimens which adversely affects the preventive, diagnostic, dispensary and control measures they themselves ought to implement.

Keywords: intestinal parasitoses, survey, general practitioners

Увод

Чревните паразитни инвазии представляват около 40% от паразитозите у хората, като заемат по-голям дял в детската патология, отколкото при възрастните, и продължават да представляват сериозен здравен проблем както в клиничен, така и в профилактичен аспект. Поради лекото и безсимптомно протичане на голяма част от чревните паразитни инвазии лабораторното потвърждаване на конкретния биологичен причинител е ключов момент за тяхната адекватна терапия, диспансеризация и противоепидемичен контрол (2, 4). В настоящия момент, на поликлинично ниво, по-малък брой от изследванията за чревни паразити са назначаваните по клинични и епидемиологични индикации, а преобладават (80-90%) изследванията по профилактични показания (2, 3, 6, 7, 12). При децата последните се провеждат по повод ежегодните профилактични прегледи от 2- – 7-годишна възраст и при постъпване в детско заведение и др. институция, а при възрастните са регламентирани от Наредба №15, ДВ бр.57/2006 г. сред работещите в няколко професионални отрасли (детски заведения и специализираните заведения за отглеждане на деца и възрастни; водоснабдителните съоръжения, обектите, които произвеждат и/или търгуват с храни. Огромен процент от тези изследвания се назначават от общопрактикуващите лекари (ОПЛ), които впоследствие отговарят за правилната интерпретация на получените резултати, провеждане на противопаразитното лечение и неговия контрол, диспансеризация и прилагането на противоепидемичните мерки за ликвидиране на огнищата на чревни пара-

зитози (1, 3, 6), поради което бяха избрани за обект на настоящото проучване.

Цел

Изследването има за цел да проучим мнението на ОПЛ за честотата и разпространението на чревните паразитози във Варненския регион и да оценим нивото на тяхната насоченост и информираност по отношение на проблемите, свързани с тяхната диагностика и лечение.

Материал и методи

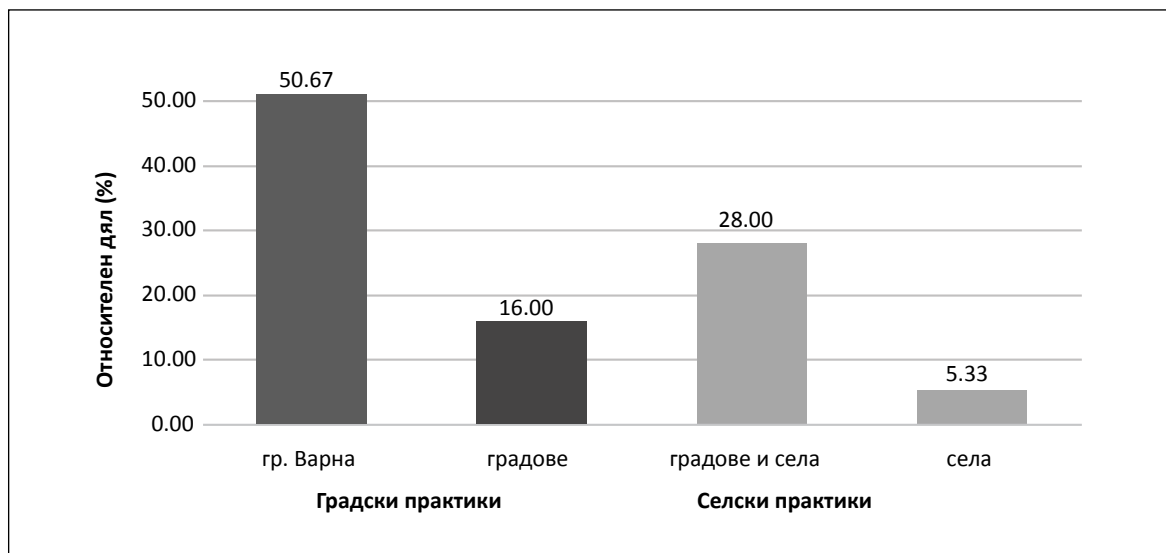
За осъществяване на изследователската цел бе организирано анкетно проучване в периода 09-12.2016 г. на територията на Варненска област, като са използвани специално разработени преки индивидуални анонимни анкетни карти. За респонденти на проучването бяха избрани част от общопрактикуващите лекари от региона, работещи в индивидуални или групови практики. Анкетата съдържа 30 въпроса и под-въпроса от закрит и открит тип, предполагащи свободни отговори от страна на анкетираните лица и възможност за повече от един отговор. Резултатите от анкетното проучване са сравнени с данните от успоредно проведено срезово епидемиологично популационно макропроучване за периода 2007 – 2016 г. относно разпространението на чревните паразитози на територията на Варненска област (9), предимно сред пациентите от практики на анкетираните ОПЛ, което позволява съпоставянето на получените резултати.

Резултати и обсъждане

Генералната съвкупност на анкетното проучване обхваща 75 анкетирани лица, като по-го-

ляма част от респондентите са жени (64%), а по малката – мъже (36%). Най-голяма част от анкетираните лекари са със специалност по обща медицина – 73,3%, а по-малко имат и втора специалност – вътрешни болести (14,7%), педиатрия (10,7%), алергология и др. От анкетираните ОПЛ 50 % са регистрирали своята практика на територията на гр. Варна (фиг. 1). Жители от по-големите градове на областта (Провадия, Девня, Белослав, Дългопол) обслужват 15,8% от анкетираните. За целите на по-нататъшната сравнителна интерпретация на резултатите тези практики означихме като „градски практики“. В по-малките градове работят около 29% от анкетираните ОПЛ, като в обхвата на дейността си те са посочили поне

едно, а в повечето случаи 2 и повече села от региона. Едва 5,33% от включените ОПЛ обслужват жители само от селата в областта. Накратко тези две групи означихме като „селски практики“. Наблюдаваното съотношение не е със случаен характер и потвърждава посочената от други автори (8) тенденция за неравномерното разпределение на лекарските практики в област Варна и тяхната концентрация предимно в областния център. Това води до значителна неравнопоставеност по отношение на достъпа до извънболнична помощ в региона, изразено в най-голяма степен в отдалечените селски райони, явление, характерно и за останалата част на страната (8, 9).

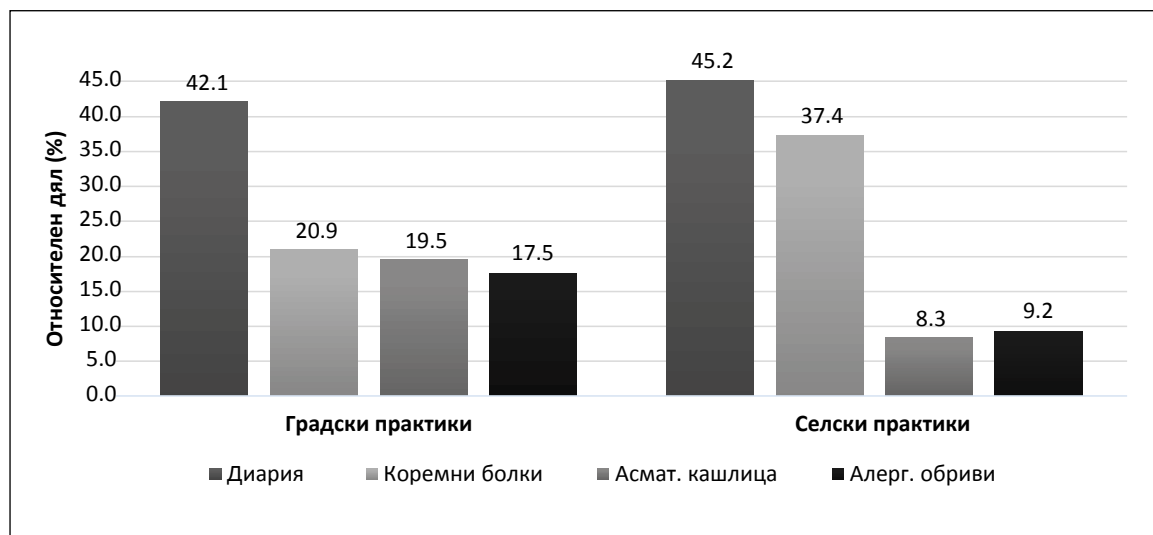

Фигура 1. Относителен дял на видовете практики според населеното място, което обслужват анкетираните ОПЛ

Открихме, че съществуват различия в броя на първичните прегледи, които отчитат анкетираните ОПЛ от градските практики, спрямо тези в практиките от малките градове и селата. ОПЛ от градовете определят, че осъществяват средно по 2,5 първични прегледа на дете и по 1,5 на възрастен в рамките на една календарна година, докато в селските практики прегледите се отчитат с по-голяма честота – по 4,1/година при децата и по 2,8/година при възрастните. Или казано по друг начин, въпреки че селските практики са по-малко на брой, практикуващите в тях ОПЛ преглеждат по-често своите пациенти, което според нас отразява по-високата мор-

бидност на застаряващото население в бедните селски региони.

Различия между двете групи респонденти откриваме и при определянето на ролята на основните симптоми, характерни за чревните паразитни заболявания, като причина, изискваща преглед и/или диагностика (фиг. 2). В практиките от селски тип като най-чести оплаквания (в 45,2%) се посочват стомашно-чревното разстройство (гастроентерит, дуоденит, колит) и коремните болки (37,4%), а под 10% са пациентите с асмаформени оплаквания (8,3%) и алергични обриви (9,2%). ОПЛ от градовете също определят диарийния синдром като ос-

Фигура 2. Симптоми характерни за чревните паразитози, които според ОПЛ са най-честа причина за клиничен преглед.

новен (42,1%), но делът на прегледите по повод рецидивиращи коремни болки (20,9%) се доближава до доста по-високите стойности на алергичните оплаквания в градовете – 19,5% за асма тифоформните бронхити и кашлица и 17,5% за алергичните обриви. По-голямата честота на алергичните оплаквания сред градското население в сравнение с по-бедните селски региони е явление, характерно за населението на повечето от развитите страни. Този процес стои в основата на „хигиенната хипотеза“, според която ограниченото излагане на децата в ранната детска възраст на инфекциозни агенти, симбиотични микроорганизми и чревни паразити води до потискане на естественото развитие на имунната система и повишава тяхната чувствителност към алергични заболявания. Редица водещи автори в сферата на имунологията смятат, че зад част от патогенетичните механизми, обуславящи тази теория, стои специфичното модулиране на имунната система на гостоприемника вследствие на продължителното опаразитяване с чревни и др. паразити (11, 14).

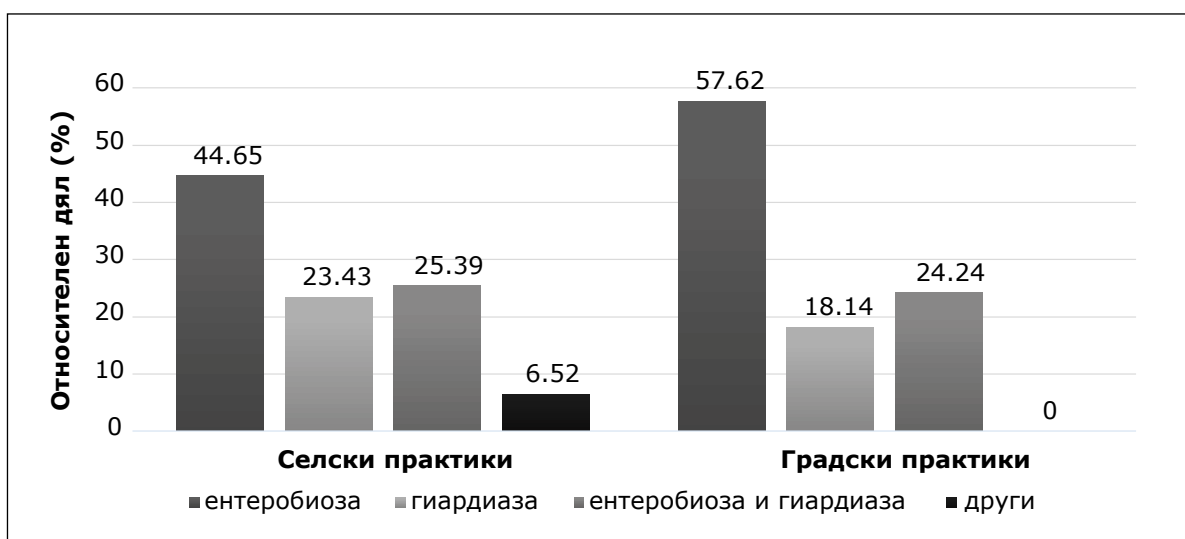
Относно броя на пациентите, на които се назначава изследване за чревни паразити по профилактични индикации в рамките на една година, ОПЛ и от двете групи заявяват, че над 90% от проведените от тях профилактични прегледи са в детската възраст. Това противоречи на резултатите от успоредното епидемиологично проучване, според което близо 40% от профилактичните изследвания за чревни пара-

зити през последните 10 години се провеждат при възрастни пациенти (9). Причина за това е, че ОПЛ не оценяват, че по своята същност първичните и периодични прегледи на лицата, подлежащи на контрол според Наредба № 15, ДВ бр. 57/2006 г. на МЗ, са *de facto* профилактични прегледи, и поради тази причина не са ги определили в анкетата като такива. Друга възможност за наблюдаваното несъответствие е, че поради разнородната ангажираност на ОПЛ същите прегледи са сведени само до „заверяване на здравна книжка“, т.е. до подписване на медицински документ, като практически не се осъществява реален физикален профилактичен преглед.

При анализа на въпроса, касаещ прегледите по клинични показания, ОПЛ от градовете съобщават, че 90% от изследванията назначават при деца и едва 10% при възрастни пациенти. Малко по-различно е съотношението от практиките в селските региони – 85,1% за деца и 14,9% при възрастни, но и в двата случая резултатите доближават откритите от популационното проучване данни, според които 91% от изследванията за чревни паразити по клинични индикации се провеждат при децата и едва 9% са при възрастните (9). Това потвърждава характерната за амбулаторната практика тенденция за неразпознаването и/или омаловажаването на ролята на чревните паразитози в патогенезата на гастроинтестиналните симптоми сред популацията на възрастните (6, 9).

Относно броя пациенти, диагностицирани с чревни паразитози в рамките на една година, лекарите от градските практики отбелязват средно 3,8 случая годишно. По-голям е средният брой съобщен от ОПЛ в селските региони – около 5 случая годишно. Несъответствие установихме при успоредния анализ на реалния брой опаразитени, които сме открили при проведените от нас изследвания за чревни паразити на същите тези практики. В 62% от случаите данните надвишават значително съобщените от ОПЛ случаи, а при други 12% разликата е над 2 пъти по-голяма. При анализа на подвъпроса, обхващащ различните възрастови групи, установихме още по-сериозни разминавания. За 80% от анкетираните чревни паразитни инвазии се диагностицират само в детската възраст, а едва 20% са посочили за открити заболели сред възрастните. Така съобщените данни са в противовес с реалната опаразитеност от чревни паразитози сред възрастното население във Варненска област, където гиардиазата се среща със значителен екстензитет и при лицата до 35-годишна възраст, а бластоцистозата дори преобладава сред възрастното население (9, 10). На фиг. 3 обобщихме данните за посочените от ОПЛ чревни паразитози, диагностицирани в рамките на предходната година сред техните пациенти. Най-голям процент от ОПЛ са посочили само ентеробиозата, а друга голяма част от анкетираните са отбелязали единствено гиардиазата. Едва 1/4 от ОПЛ в двете групи са

маркирали и двата паразита, което всъщност отговаря на реалното и повсеместно географско разпространение на тези заболявания на територията на Варненския регион (5, 9). Интересен факт е, че едва 3-ма от анкетираните лекари са посочили и друго паразитно заболяване – в два случая бластоцистоза, и в един случай неправилно ехинококоза, тъй като тя не се отнася към групата на чревните паразитози. Резултатите тук отново потвърждават, че ОПЛ в региона не оценяват адекватно спектъра, значението и честотата на разпространение на чревните паразитози сред техните пациенти. На отворения въпрос, касаещ антипаразитната терапия, за средство на първи избор 49,3% от анкетираните са посочили като предпочитано антихелминтно средство медикамента Albendazole, 9,3% Mebendazole, а 18,7% са изброили и двата. Като предпочитан медикамент с антипротозойно действие 33,3% от анкетираните са посочили Tinidazol, 12,0% Metronidazole, а 10,7% са изброили и двата препарата. Прави впечатление, че повече от 1/3 от анкетираните ОПЛ не са отбелязали нито един антипротозоен препарат за лечение, а в 6,7% са посочили погрешно антихелминтно средство, а 13,3% не са отговорили изобщо. Тези данни показват отново тревожна тенденция за недостатъчно познаване от страна на ОПЛ на противопаразитните препарати за етиологично лечение, особено при често срещаните се протозойни инвазии.

Фигура 3. Диагностицирани чревни паразитози според анкетираните ОПЛ

В края на анкетното проучване сондирахме мнението на ОПЛ за допълнителни препоръки за подобряване на ранната диагностика, лечението и профилактиката при чревните паразитози. Най-голяма част от респондентите – 25,3% (предимно от селските региони), посочват необходимостта от „подобряване на социално-икономическия статус“, „битовите“ и „санитарни“ условия на живот на техните пациенти. Това показва, че неравнопоставеността между населението от градовете и селата, открита при епидемиологичните изследвания (9), е явна и забележима. Бедността и лошите условия на живот в селските региони продължават да представляват кардинални рискови фактори за разпространението на чревните паразитни инвазии, дори и в сравнително добре развитата в икономическо отношение Варненска област.

Като втори основен проблем 21,3% от ОПЛ посочват частичната или пълна липса на медикаменти за антихелминтна терапия в аптекната мрежа на региона. Още 9,3% визираха допълнителния и свързан момент за липсата на адекватна лекарствена форма (сироп) за противопаразитна терапия на най-честите инвазии в детската възраст – ентеробиозата и гитардиазата. Т.е., както описахме и в предходни наши изследвания (9, 13), ОПЛ също като нас определят, че ограниченото разпространение или пълната липса на лекарствени препарати за лечение на чревните и др. паразити в националната аптекната мрежа представлява фундаментален практически проблем за региона и страната, който изисква своевременно и ефективно разрешаване.

Част от анкетираните ОПЛ отбелязаха и други възможности за подобрене на лечението и профилактиката на чревните паразитози чрез „отпускане на повече направления за паразитологични изследвания“, „увеличаването на средствата за медико-диагностичните дейности“, „отпускане на направления за изследването на контактните на опаразитените лица“ и др. Тези препоръки са израз на един важен практически

проблем – ограничаването на броя на провежданите от ОПЛ изследвания посредством лимитираните бюджети за медико-диагностични дейности. Негативно влияние се отразява както върху количеството на провежданите от ОПЛ изследвания за чревни паразити, така и се явява предпоставка за неефективна профилактика и контрол.

Заклучение и изводи: Анализът на анкетното проучване и съпоставката му с описаните резултати в епидемиологичните изследвания показват тревожни тенденции за непознаване и/или недооценяване от страна на ОПЛ на голяма част от проблемите на чревните паразитни инвазии – видовия спектър на паразитите, тяхното разпространение в региона, клиничната изява на заболяванията, опаразитеността при възрастните, терапевтичните схеми, което според нас влияе негативно върху провежданите от самите тях мерки за профилактика, диагностика, диспансеризация и лечение на тези заболявания. Това изисква активно подобряване на знанията на ОПЛ по въпросите на чревните паразитни инвазии чрез провеждането на курсове за следдипломно обучение, организиране на разяснителни информационни кампании от страна на регионалните здравни инспекции, медицинските университети и др. Обезпокоителен факт е и че в програмата за специализация по обща медицина са засегнати само някои отделни аспекти от паразитните заболявания в рамките на изучаването на педиатричните, дерматовенерологичните и инфекциозните болести. Резултатите от проведеното изследване ни дават основание аргументирано да препоръчаме оформянето на обособен модул по „медицинска паразитология“ в гореспоменатата програма за специализация, за подробно запознаване на бъдещите ОПЛ с практическите проблеми на чревните и др. паразитози с местно разпространение, както и опасностите, които представляват вносните тропически паразитози в условията на свободно движение на стоки и хора в съвременното глобално общество.

Литература:

1. Боева-Бангъзова В. Отражение на здравната реформа върху борбата с паразитозите по хората. Форум Медикус. 2010; [Online]. 2010b. [<http://forummedicus.com/archives/all-publications/2820>].
2. Боева-Бангъзова В. Здравната реформа и паразитозите в България. Социална медицина. 2012; (2): 8–12.
3. Боева-Бангъзова В. Нерешени проблеми при лабораторната диагностика на паразитозите сред хората. 2013; . [Online]. 2013. [<http://forummedicus.com/archives/all-publications/3393>].
4. Вучев Д. Наръчник по паразитни болести. Д. Вучев, 2-е изд., София: БАРИЧ, 2017; стр. 80.
5. Йеремиев К, Цветкова Т, Павлов С, Стоянова К. Демографска структура на опаразитеността с ентеробиоза във Варненска област за периода 2010-2014 г, изследвана по метода на перианалния отпечатък. Варненски медицински форум (Varna Medical Forum). 2016; 1 (5): 32–36.
6. Стоянова К, Цветкова Т, Тодоров С, Паунов Ц, Константинов Р, Господинова М. Значение на амбулаторните паразитологични изследвания и скритата опаразитеност в условията на свободно движение на хора и нарастваща глобализация. Наука инфектология и паразитология. 2014; (2): 29–32.
7. Стоянова К, Тодоров С, Попова Н. Чревна опаразитеност сред населението на Североизточна България и гр. Варна – демографски и социални аспекти. IX конгрес по инфекциозни болести. Програма и абстракти. 2012; стр. 78–79.
8. Георгиева Е. Осигуреност с медико – лабораторни услуги в общата медицинска практика в Североизточна България. Автореферат. 2016; стр. 48
9. Стоянова К. Епидемиологични проучвания и анализ на рискови фактори за разпространението на контактните паразитози във Варненска област. 2017; стр. 72
10. Стоянова К, Цветкова Т. Блостоцистоза и опаразитеност с *Blastocystis hominis* сред деца и възрастни във Варненска област. Варненски медицински форум. 2016; Suppl.4 (5): 244–249.
11. Rook G. Review series on helminths, immune modulation and the hygiene hypothesis: The broader implications of the hygiene hypothesis. *Immunology*. 2009; 1 (126): 3–11.
12. Stoyanova K, Cvetkova T, Pavlov SP, Todorov S, Gospodinova M. Prevalence of Intestinal and Non-intestinal Parasitoses in Varna region for 2013-2015 year: data from outpatient parasitological testing. *Scripta Scientifica Medica*. 2016; 2 (48) :45–49.
13. Stoyanova K, Cvetkova T, Dragomanova S, Pavlov S. Factors limiting the effectiveness of intestinal parasitoses' pharmacotherapy. *Journal of IMAB*. 2017; 4 (Oct-Dec; 23): 1713–1717.
14. Zaph C, Cooper P, Harris N. Mucosal immune responses following intestinal nematode infection. *Parasite Immunology*. 2014; 9 (36): 439–452.

Адрес за кореспонденция:**Д-р Калина Стоянова**

Медицински университет “Проф. д-р П. Стоянов”- гр. Варна,
Катедра „Инфекциозни болести, паразитология и дерматовенерология“
ул. “М. Дринов“ 55, гр. Варна
тел: + 359 87861551
E-mail: kalina.pavlova@mu-varna.bg
